Україна в умовах “повзучої війни”: зміна парадигми ведення воєнних дій

Олександр Сирський
кандидат військових наук
Головнокомандувач Збройних Сил України
03168, проспект Повітряних Сил, 6, Київ, Україна
e-mail: sirsk_os@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6396-7559

Андрій Лебеденко
заступник Головнокомандувача Збройних Сил України
Апарат Головнокомандувача Збройних Сил України
03168, проспект Повітряних Сил, 6, Київ, Україна
e-mail: a.lebedenko@mil.ua
ORCID: 0009-0002-3332-1591

Олег Семененко
заслужений діяч науки і техніки України
доктор військових наук, професор
заступник начальника Центрального науково-дослідного інституту
Збройних Сил України з наукової роботи
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
e-mail: aosemenenko@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6477-3414

“*Досвід показує, що націю навчають не перемоги, а найчастіше програші стають джерелами думок, які спроможні вивести лідера та народ на новий переможний шлях…*”
Олег Семененко

“Повзуча війна” – є катастрофою для обох сторін. По-перше – це постійні втрати особового складу та цивільного населення; по-друге – це знищення інфраструктури та безповоротні наслідки для економіки й екології; по-третє – це патова ситуація, яка знекровлює обидві країни учасників конфлікту та є першим кроком до їхнього занепаду на довгі роки. Але якщо мирна угода неможлива, тоді для країни, яка втрачає території, – такий шлях краще, ніж капітуляція…

Анотація. Сучасна війна, розв’язана російською федерацією проти України, демонструє докорінну зміну характеру збройного протистояння. Цей конфлікт поступово виходить за межі класичних уявлень про війну як про сукупність активних бойових дій, фронтових зіткнень і швидких операцій. Натомість Україна стикнулася з явищем, що має всі ознаки так званої “повзучої війни” – затяжного, поступового, фрагментарного, але системного протистояння, яке несе руйнівний вплив як на фронті, так і в тилу, в інформаційному просторі, економіці, енергетиці, міжнародній дипломатії та в свідомості суспільства. Отже, головною метою статті є дослідження “повзучої війни” як феномену та впровадження цього поняття в науковий, стратегічний і суспільний дискурс, що зумовлено новими реаліями українського воєнного досвіду, який не вкладається в традиційні рамки. Основними результатами статті є те, що в ній: проведено аналіз воєнного протистояння в контексті російсько-української війни для дослідження феномену повільного, поступового наступу, що не має чітко окресленого фронтового прориву, але натомість характеризується багатомісячним тиском і виснаженням

супротивника; здійснено понятійно-термінологічне обґрунтування та визначення філософського концепту “повзуча війна”; визначено основні принципи ведення “повзучої війни”; визначено основні характеристики “повзучої війни”; сформовано періоди трансформації російсько-української війни у “повзучу війну”; визначено можливі прогнозовані наслідки “повзучої війн” для росії та України; розкрито систему зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть спонукати росію до переходу від “повзучої” війни до активних дій; визначено числові характеристики (показники) “повзучої війни” на основі російсько-українського досвіду; розкрито основи Концепції “повзучої війни” на прикладі російсько-українського конфлікту. Матеріали статті можуть бути корисними військовим теоретикам та практикам, які займаються розробленням стратегій сучасного ведення війни; аналітикам у сфері безпеки та оборони, які досліджують трансформацію збройних конфліктів; дослідникам у галузі формування філософії війни, військової історії та міжнародних відносин; політикам і військовим керівникам, які формують оборонну політику та військові доктрини.

Ключові слова: гібридна війна, воєнні дії, воєнна безпека, збройна боротьба, філософія війни, військова стратегія, воєнно-політична логіка, стратегічне мислення, воєнне лідерство, технології війни, тактика та стратегія воєнних дій, кіберзброя, “повзуча війна”, національна безпека, глобальна стабільність, методи ведення війни, трансформація збройних конфліктів, сукупність показників (характеристик) “повзучої війни”, форми збройного конфлікту, форми воєнних дій.

Вступ (Introduction)

Сучасна війна, розв’язана російською федерацією проти України, демонструє докорінну зміну характеру збройного протистояння [1–5]. Цей конфлікт поступово виходить за межі класичних уявлень про війну як про сукупність активних бойових дій, фронтових зіткнень і швидких операцій. Натомість Україна стикнулася з явищем, що має всі ознаки так званої “повзучої війни” – затяжного, поступового, фрагментарного, але системного протистояння, яке несе руйнівний вплив як на фронті, так і в тилу, в інформаційному просторі, економіці, енергетиці, міжнародній дипломатії та в свідомості суспільства [1–12].

Термін “повзуча війна” є необхідним для адекватного опису цього явища, адже він точніше за класичні категорії охоплює його головні риси: неоднорідність темпу бойових дій, ситуативну активізацію на окремих напрямках, інформаційно-психологічний тиск, енергетичний і логістичний шантаж, тривалу виснажливу кампанію з поступового підриву національної стійкості супротивника. Умовна “стабільність” фронту приховує постійну і напружену боротьбу, що точиться в багатьох площинах, а зміна лінії фронту – вже не єдине мірило успіху або поразки.

Запровадження цього терміна сьогодні є не лише концептуально обґрунтованим, а й філософськи виправданим, оскільки дозволяє осмислити війну як тривалий процес зі зміненою логікою часу, простору та дії. “Повзуча війна” – це не просто метод, а стан. Вона стирає межу між миром і війною, розчиняє фронт у глибинах тилу, розтягує поняття початку та кінця конфлікту. Така війна вимагає не стільки героїчних проривів, скільки інтелектуальної, моральної, технологічної і ментальної стійкості. Це нова парадигма, у якій перемога – це не тільки в захопленні позицій, а й у збереженні волі, цілісності, здатності змінюватися й адаптуватися.

Отже, необхідність дослідження “повзучої війни” як феномену та впровадження цього поняття в науковий, стратегічний і суспільний дискурс зумовлені новими реаліями українського воєнного досвіду, які не вкладаються в традиційні рамки. Це відкриває перспективи для переосмислення військової стратегії, оновлення оборонної доктрини, адаптації соціальної психології та формування нової культури стійкості відповідно до викликів XXI століття.

Матеріали та методи (Materials and Methods)

У сучасному аналізі воєнного протистояння, зокрема в контексті російсько-української війни, дедалі більше уваги приділяється феномену повільного, поступового наступу, що не має чітко окресленого фронтового прориву, але натомість характеризується багатомісячним тиском і виснаженням супротивника [1–21].

Американський військовий оглядач Остін Бей (Austin Bay) у своїх колонках називає це явище “creeping war of aggression” або “creeping offensive”, описуючи таким чином анексію Криму в 2014 році та подальшу ескалацію конфлікту на Донбасі. Institute for the Study of War (ISW) також постійно фіксує “creeping offensive” або “creeping advances” як характерну стратегію російських сил, а саме – повільні, “міліметрові просування” з метою тактичного тиску й деморалізації.

Водночас, в українському академічному дискурсі цей термін досі не отримав усталення. Жодне з авторитетних наукових джерел не подає визначення “повзучої війни”, що дає підстави вважати термін “повзуча війна” авторським. Його зміст не лише суто військовий, а й глибоко філософський, і потребує відповідного осмислення. Зокрема, можливі такі концептуальні визначення, як:

“повільна ерозія супротивника” – це війна, що ведеться через поступове виснаження волі, ресурсів і ментальної стійкості супротивника без масштабних штурмів, з опорою на багатовимірні стратегії ідеологічного, економічного та гібридного тиску;

“тимчасово-процесуальний конфлікт” – форма війни, що існує в режимі розтягнутого у часі соціально-політичного процесу, де зникає чітка межа між станом війни й миру, фронтом і тилом, початком і завершенням бойових дій;

“гібридно-філософське переживання” – метафізичний стан суспільства в умовах тривалої невизначеності, коли війна стає постійним фоном буття, у якому цивільне й військове співіснують у “химерному переплетенні”.

Феномен “повзучої війни” як новітньої форми збройного конфлікту, що проявляється у тривалому, поступовому і багатовимірному наступі без офіційного оголошення війни та широкомасштабних наступальних дій, досі не має усталеного наукового визначення та глибокого теоретичного осмислення в українському та світовому дискурсі. Визначення таких понять, як “повільна ерозія супротивника”, “тимчасово-процесуальний конфлікт” і “гібридно-філософське переживання”, дозволяє поглянути на війну не лише як на сукупність бойових дій, а як на стан суспільного буття, інструмент системного виснаження супротивника та довготривалий процес розмиття меж між війною і миром.

В умовах російсько-української війни ця форма протистояння стала реальністю, яка вимагає нового теоретичного інструментарію для аналізування, прогнозування та формування адекватної стратегії національного спротиву. Тому теоретичне дослідження “повзучої війни” є актуальним як для воєнної науки, так і для філософії, політології та безпекознавства.

Результати (Results)

“Повзуча війна” – це стратегія тривалого, поступового наступу, що поєднує локальні бойові дії, інформаційно-психологічний тиск, економічне виснаження та гібридну агресію з метою підриву стійкості України як держави без оголошення загального штурму чи проведення тотальної мобілізації.

Цей феномен інтегрує поняття “creeping offensive”, зафіксоване аналітиками Institute for the Study of War (ISW), які описують його як систематичне, “міліметрове” просування російських військ “creeping advances”. Водночас він містить і ключові елементи гібридної війни за “Герасимовською доктриною”, насамперед – це вплив на суспільну свідомість, застосування невоєнних засобів боротьби, інформаційного терору та підриву моральної стійкості цивільного населення.

У цьому контексті “повзуча війна” фіксує нову парадигму сучасного конфлікту, в межах якої росія відмовляється від стратегії блискавичного наступу (бліцкригу) на користь

довготривалої, багатовекторної і багатоплощинної атаки – стану хронічної гібридної агресії, в якій межа між війною й миром, фронтом і тилом, цивільним і військовим є розмитою.

Переваги використання терміна “повзуча війна” очевидні:

- термін чітко передає характер сучасного протистояння – багаторівневого, фрагментарного, без класичного фронту чи масштабного вторгнення;
- концептуальність терміна обумовлюється тим, що він висвітлює філософську сутність конфлікту, а саме – війну як затяжний, хронічний стан, де “мир” є лише ілюзією паузи;
- аналітична цінність терміна полягає в тому, що він дає змогу системно описати стратегію кремля, що базується не на стрімкому прориві, а на повільному виснаженні супротивника – як у воєнному, так і в ментальному, економічному та соціальному вимірах.

Тобто термін “повзуча війна” є новим, але своєчасним і потрібним для сучасного воєнно-політичного та академічного дискурсу.

Філософський концепт цього терміна показує, що “повзуча війна” розглядається як стан, процес, метафізична присутність у щоденному житті, але основне розуміння цього терміна обумовлено українським контекстом, а саме – це опис нової стратегії росії проти України, яка базується на технологіях повільного витіснення, виснаження, гібридної агресії, яка поєднує класичні та некласичні методи боротьби.

Основними принципами ведення “повзучої війни” є:

- поступове просування без фронтального прориву – захоплення або тиск здійснюється крок за кроком, без масштабного наступу, через постійне зондування слабких місць;
- утримання невизначеності та контроль над інтенсивністю – інтенсивність бойових дій змінюється хвилеподібно, що унеможливлює чітке прогнозування фази загострення або “перемир’я”;
- багатоплощинність впливу (війна на всіх фронтах) – бойові дії ведуться не лише фізично, а й у сфері: інформаційній (дезінформація, ІПСО), енергетичній (атаки на інфраструктуру), кіберпросторі, дипломатичній (токсичний міжнародний тиск);
- виснаження, а не знищення, тобто мета – це не швидке знищення супротивника, а повільне послаблення обороноздатності, економіки, моралі та соціальної стійкості;
- розмитість між миром і війною, тобто немає чіткої лінії фронту, “війна” наче іде, але її офіційно не оголошено, або ж вона не сприймається світом як така (гібридна і легітимізована війна);
- адаптивність тактики та сценаріїв, а саме: постійна зміна методів дій, варіантів впливу, маневрування засобами і темпами.

У табл. 1 описано характеристики “повзучої війни”, тобто визначено особливості того, що її відрізняє від інших видів війн та війни взагалі, зокрема це: поступовий, тривалий та малопомітний характер змін лінії фронту, відсутність масштабних наступальних операцій, домінування тактики виснаження, широке використання асиметричних дій, а також її психологічний вплив на суспільство та військових, який зумовлює втому, зниження мобілізаційного запалу та адаптацію до затяжного конфлікту як до “нової норми” ведення бойових дій.

До основних зразків зброї, що сприяли формуванню “повзучої війни” у межах російсько-української війни, належать:

1. БпЛА (безпілотні літальні апарати), які дають можливість вести прицільні, періодичні удари вглиб території країни, без оголошення наступу.
2. Високоточні ракети середнього радіуса, які дозволяють завдавати точкових ударів по інфраструктурі з глибини території.
3. Кіберзброя та інформаційні технології, а саме: DDoS-атаки, кібершпигунство, фішинг, блокування об’єктів критичної інфраструктури, операції на основі даних з відкритих джерел (OSINT).
4. Системи РЕБ та антидронові технології, які пригнічують управління або ведуть радіоелектронну боротьбу на лінії фронту й у тилу.

5. Мінна війна та дистанційне мінування, а саме системи дистанційного мінування, які роблять просування неможливим, створюючи “пастки” без прямого контакту.

Таблиця 1. Характеристики “повзучої війни” (основні відмінності)

Характеристика	“Повзуча війна”	Традиційна війна
Темп	Нерівномірний, хвилеподібний, затяжний	Високоінтенсивний, етапний
Межа фронту і тилу	Розмита, умовна	Чітко окреслена
Форма атаки	Часткові наступи, ІПСО, атаки дронами, теракти, обстріли	Масштабні бойові зіткнення, артобстріли, маневрові бої
Мета	Виснаження, підрив стійкості, психологічний ефект	Знищення або капітуляція ворога
Інструменти	БпЛА, крилаті ракети, кіберзброя, ІПСО	Танки, артилерія, авіація, сухопутні війська
Простір дії	Уся територія держави, тил, інформаційне поле	Переважно зона бойових дій
Юридичний статус	Може залишатися неоголошеною (гібридною)	Офіційно визнана війна

“Повзуча війна” – це не лише військова стратегія, а новий тип довготривалого конфлікту, в якому основна мета полягає у виснаженні, деморалізації, внутрішньому ослабленні супротивника через багаторівневу атаку на фронті, в тилу, у свідомості та в глобальному сприйнятті. Її народження стало можливим завдяки технологічній еволюції війни (БпЛА, РЕБ, високоточна зброя), а її розвиток відбувся завдяки розмиттю традиційної логіки “війна – мир”.

Сформуємо основні періоди трансформації російсько-української війни у “повзучу війну”, чітко виокремивши етапи переходу від традиційного до затяжного, багаторівневого конфлікту нового типу.

Основні періоди переростання російсько-української війни в “повзучу війну”.

1. Лютневий удар і блискавичне стримування (лютий – квітень 2022 р.). Характер війни в цей період: війна високоінтенсивна, маневрена, класична, тобто війна широкомасштабного вторгнення. Мета рф у цей період – бліцкриг, зміна політичного режиму в Україні. У цей період фронт просувався стрімко, атаки мали масштабний характер, тобто війна ще не має ознак “повзучої”.

2. Стабілізація фронту та перехід до позиційної війни (травень – жовтень 2022 р.). Характер війни в цей період: початок переходу до “повзучої” форми, тобто фронт стабілізується на ключових напрямках (Донбас, Південь). Війна переходить у виснажливу артилерійську фазу з постійною контрбатарейною боротьбою, а також активно розвиваються безпілотні системи. До основних ознак “повзучості” належать: локальні наступи малими силами; штурмові дії; паралельне використання безпілотних систем, мінометів, артилерії; зміна темпів бойових дій та початок першої фази затягування. У цей період формуються перші риси “повзучої війни”, а саме: фрагментарність, виснаження, атаки на тил тощо.

3. Масові атаки на енергетику та критичну інфраструктуру (жовтень 2022 – березень 2023 р.). Характер війни в цей період: війна виходить за лінію зіткнення (фронту); росія розпочинає системні ракетні удари по енергетичних об’єктах; уперше застосовує БпЛА типу Shahed тощо. До основних ознак “повзучості” у цей період належать: початок енергетичного шантажу; удари вглиб України (Київ, Львів, Вінниця); спроба створити психологічну втому у населення. Війна стає багатоплощинною, тобто це ключовий момент переростання в “повзучу війну”.

4. Оперативна стагнація та хвилеподібні атаки (квітень – грудень 2023 р.). Характер війни у цей період: позиційна стагнація на фронті; зменшення масштабних маневрів; натомість зростання локальних боїв (Авдіївка, Бахмут); рф змінює тактику на “повзучі наступи” – по 100–200 м за тиждень. До основних ознак повзучості у цей період належать: масове використання FPV-дронів, постійні атаки на логістику, залізницю, порти, ГЕС, елеватори. “Повзуча війна” – це вже домінантна форма ведення бойових дій.

5. Системна асиметрична фаза війни (2024–2025 і дотепер). Характер війни: виснажлива фаза, з багаторівневою стратегією рф, а саме: тиск на фронті; удари по тилу; інформаційні кампанії. Україна переходить у режим економії ресурсу, асиметрії, інновацій. До основних ознак повзучості у цей період належать: масове використання БпЛА та FPV як головного ударного засобу, відсутність лінійного наступу, лише так зване "гризіння" позицій, посилення елементів "війни за психологію" (атаки на цивільних, вибори, чорний PR). "Повзуча війна" стала стратегією росії на виснаження державності України як системи.

російсько-українська війна перейшла в "повзучу" фазу поступово, з кульмінацією у 2022–2023 роках і остаточним закріпленням цього типу конфлікту у 2024 році. Це не лише адаптація до втрат, а свідома стратегія рф щодо затяжного тиску без великих проривів, але з накопиченням руйнівного ефекту.

Проведемо порівняльний аналіз незалежних можливих прогнозованих наслідків "повзучої війн" для росії та України, фокусуючись на політичних, воєнних, соціальних та цивілізаційних наслідках. Врахуємо те, що "повзуча війна" – це не блискавичний конфлікт, а затяжне протистояння з багатьма рівнями, від дронів і атак вглиб країни до економіки та ідентичності.

Можливі прогнозовані наслідки "повзучої війни" для росії:

- воєнне виснаження при ілюзії просування, бо постійне "гризіння" нових позицій створює ілюзію прогресу, але не дає стратегічного прориву. Військова складова постійно зростає, накопичуються втрати особового складу і техніки, а також відбувається поступова деградація мобілізаційного ресурсу;
- системне внутрішнє виснаження, яке характеризується виснаженням бюджету через тривале фінансування війни, загостренням проблем в охороні здоров'я, освіті, регіональному управлінні, формуванням "військово-залежної" економіки, яка працює виключно на підтримку конфлікту (військовий соціалізм);
- ізоляція і втрата міжнародного впливу, бо навіть за відсутності формальної поразки росія деградує як суб'єкт великої геополітики, втрата впливу в пострадянському просторі, зміцнення НАТО, Туреччини, Китаю над рф;
- моральна і цивілізаційна деградація, яка обумовлена тотальним зануренням у культ війни як норми, історичне маркування росії як агресора.

"Повзуча війна" не приведе до перемоги, але може залишити рф ізоляціоністською, авторитарною державою у стані хронічної "воєнної стабільності".

Можливі прогнозовані наслідки "повзучої війни" для України:

- переосмислення природи державності, бо в умовах тривалого виснаження відбувається трансформація самої ідеї держави, тобто від "держави-споживача" до "держави-воїна", де безпека, технології, самоорганізація і горизонтальні структури стають ядром;
- зміцнення асиметричних переваг: якщо Україна не виграє "велику битву", вона може перемогти у "тисячі малих" завдяки технологіям (БпЛА, AI, EW), цифровій обороні, стійкій демократії, здатності адаптуватися швидше, ніж рф;
- витривалість як нова сила, бо Україна у стані "повзучої війни" вибудовує національну витривалість – культурну, психологічну, інституційну. Це робить перемогу рф неможливою в принципі, бо вона не зможе зламати українську ідентичність, навіть окупація не забезпечить контроль;
- зміна ролі у світі, бо світ поступово визнає, що Україна – не лише жертва агресії, а й лабораторія нової війни, модель майбутньої безпеки для Європи. Досвід "повзучої війни" формує Україну як постгероїчну націю, де перемога – це вижити, тримати фронт, інноваційно битися і не зникнути.

Якщо розглядати філософську дилему – хто переможе у "повзучій" війні? – то можна сказати, що росія шукає кінцевий контроль, Україна виборює нескінченний спротив. Переможе не той, хто займе більше позицій, а той, хто зможе жити у вічній напрузі та залишатися собою. Потенційна перемога в "повзучій" війні для росії – це тактичне просування,

утримання частини територій, а потенційна “поразка” – це стратегічна втрата майбутнього, ізоляція, деградація.

Для України перемога – це виживання, збереження нації, адаптація, визнання світом, а поразка – виснаження, демографічні втрати, криза ресурсів та втрата території, а найгірший варіант – втрата державності. Попри фактичну реалізацію стратегії “повзучої війни”, росія постійно плекає надії на повернення до активної, масштабної фази наступу.

Основними джерелами бажання рф до повернення активної фази є:

1. Воєнно-політична логіка режиму. Політичний режим у росії живе за логікою “перемога або смерть”. “Повзуча війна” не створює переможного наративу для внутрішньої аудиторії. Без “великої перемоги” кремль не може легітимізувати жертви, репресії та мілітаризацію життя.

2. Психологічна несумісність із позиційною війною. Для рф характерна культура домінування і наступу, а не оборони та терпіння. У стратегічному плані росія не готова жити в “нічиїй війні”. путінське керівництво вірить, що війна має закінчитися “підписанням капітуляції”, а не стабільністю фронту.

3. Інструмент тиску на Захід. Активні дії – це нова можливість ультимативного шантажу Заходу через загрозу ескалації. Повернення до масштабної війни дозволяє: диктувати політичні умови; розгойдувати західну єдність; стимулювати “втому” від України.

4. Страх перед стратегічним виснаженням. “Повзуча війна” – це війна на витривалість, яку росія може програти у перспективі через: деградацію технологій, скорочення якісного особового складу, економічну, політичну та інші види ізоляції.

Тобто активна операція сприймається як спроба зламати ситуацію зараз, поки рф ще має ресурс, і поки є певна нестабільність курсу підтримки України у боротьбі за свободу.

Розкриємо систему зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть спонукати росію до переходу від “повзучої” війни до активних дій.

До основних внутрішніх факторів (усередині рф) належать:

- політична потреба в перемозі, бо перед новими внутрішніми викликами (вибори, соціальна напруга) кремль може використати масштабну атаку для мобілізації населення та “національного піднесення”, щоб знизити втому від війни й визначити горизонти її закінчення для скорочення обмежень, які створює війна сьогодні у російському суспільстві;
- армійське лобіювання, тобто військове керівництво може наполягати на “наступальному сценарії” як способі реабілітації після поразок 2022–2024 рр.;
- наростання хаосу всередині армії, бо в умовах позиційного виснаження можливе військове бродіння як на тактичному рівні, так і на стратегічному, адже генерали можуть шукати ініціативу через активні дії.

До основних зовнішніх факторів належать:

- послаблення західної підтримки України, тобто затримки допомоги, політичні зміни у США чи ЄС (Трамп, праві партії) можуть дати рф шанс на прорив;
- кризи у світі, бо якщо глобальну увагу буде відвернено (Тайвань, Близький Схід, внутрішні кризи в ЄС), росія може наважитися на різке вікно для проведення масованого наступу;
- успіхи локального наступу, бо якщо на певній ділянці фронту росії вдасться тактичний прорив (наприклад, Харківщина, Донбас), це може стати тригером для масштабного розгортання активних бойових дій.

Здійснений аналіз показує, що росія не сприймає “повзучу війну” як бажаний стан сьогодення, бо вона змушена вести її через нездатність до масштабної перемоги. Її стратегічна мета – вийти з глухого кута та знову штурмувати: через фронт, дипломатію або інформаційну ескалацію, але їй необхідна політична, військова та економічна підтримка, за яку вона нині веде активну боротьбу різними способами.

Захід і Україна мусять сьогодні чітко розуміти, що “повзуча війна” – це лише одна з фаз війни, що триває, горизонтів закінчення якої наразі навіть не видно, бо росія ніколи не

полишає ідеї “великого реваншу” та “піррової перемоги”, хоча б для свого населення, щоб виправдати наслідки війни як усередині країни, так і на міжнародному рівні.

Спробуємо кількісно охарактеризувати феномен “повзучої війни” на прикладі російсько-українського конфлікту (табл. 2) шляхом виділення основних числових показників, що свідчать про “повзучий” характер війни.

Розкриємо основну сутність показників, які відображають характер “повзучої війни”.

Головна сутність показників “повзучої війни” – це характеристики затяжності, повільності, виснаження через повторювані дії, а не через стратегічні прориви.

Наведена сукупність показників ілюструє те, що військовий ефект вимірюється не містами, а позиціями, окопами, лісосмугами, метрами. Це війна на виживання ресурсів, витривалості та адаптації, а не блискавичних перемог.

Розкриємо основи Концепції “повзучої війни” на прикладі російсько-українського конфлікту, сформованої як аналітично-філософське узагальнення нового типу конфлікту в умовах XXI століття:

Концепція “повзучої війни”: український вимір.

“Повзуча війна” – це нова форма збройного протистояння, що відзначається багаторівневим, довготривалим, поступовим характером ведення бойових дій та впливом на державу-опонента через комплекс гібридних засобів: військових, інформаційних, економічних, політичних і психологічних. Вона не має чітко визначеного початку чи прогнозованого завершення, а її головною метою є виснаження ресурсів, волі до спротиву та руйнування внутрішньої цілісності держави-мішені.

Таблиця 2. Числові характеристики (показники) “повзучої війни” на основі російсько-українського досвіду

Показник	Типове значення / діапазон	Пояснення
1. Темп просування лінії фронту	50–300 м на тиждень (на активних ділянках)	Свідчить про надзвичайно повільний темп бойових дій, без рішучих проривів. Наприклад: просування рф біля Авдіївки у 2023–2024 роках.
2. Кількість артилерійських / мінометних ударів на км²/день	200–1 000+ пострілів на добу по окремих ділянках фронту	Характерно для позиційного тиску без переходу до маневрених дій.
3. Частка безпілотних уражень у загальному обсязі вогневого ураження	40–70% (станом на 2024–2025 р.)	Переорієнтація на дистанційні удари – це основа “повзучої війни”.
4. Середній рівень втрат обох сторін (щодня)	600–1 000 осіб на день загалом (вбиті / поранені з обох сторін)	Масштабні втрати без вирішальних змін на карті бойових дій. Це є типовим для виснажливих “повзучих” фаз війни.
5. Відсоток днів активних бойових дій протягом року	85–95%	Постійна бойова активність без визначеної фази “наступу” чи “перемир’я”.
6. Кількість атак безпілотними системами на тилову інфраструктуру (щомісяця)	100–300+ атак	Частина асиметричної війни на виснаження, що стала нормою.
7. Відстань, на яку зміщується фронт за 6 місяців	1–5 км загального зсуву по окремих напрямках	Порівняно з класичними наступами – це війна “за деревину”, а не за стратегічні центри.
8. Відсоток мобілізованих у складі військ (до кадрових)	50–70% у ЗС РФ, 40–60% у ЗСУ	“Повзуча війна” потребує постійного поповнення живої сили, що є ознакою затяжного конфлікту.
9. Динаміка бойових втрат на 1 км фронту (річний показник)	2 000–5 000 осіб/км/рік (на найгарячіших ділянках)	Один з найвищих показників втрат у війнах після Другої світової – без стратегічного результату.
10. Частка боїв за дрібні населені пункти (до 5 тис. мешканців)	80–90% усіх наступальних дій	“Повзуча війна” зосереджена на локальних боях, а не на штурмах міст чи регіонів.

Концептуальний метод ведення “повзучої війни” полягає у виборі стратегії багатоплощинного тиску замість блискавичного прориву. На відміну від класичних воєн, “повзуча війна” не передбачає стрімкої мобілізації, масованих атак чи фронтових проривів. Замість цього використовується тактика “тисячі надрізів”, що передбачає:

- локальні атаки та просування невеликими підрозділами (“creeping advances”);
- регулярні обстріли без цілісного наступу;
- утримання напруги без зміни лінії фронту;

- підрив гуманітарної інфраструктури;
- активну інформаційно-психологічну кампанію.

Концепція передбачає розкриття основних характерних рис "повзучої війни", а саме:

- розмитість меж між війною та миром (відсутність формального оголошення війни, періодичні заяви про переговори чи "заморожування" конфлікту;
- зміна парадигми фронту, тобто війна ведеться як на лінії зіткнення, так і в тилу – у вигляді терору, дронових атак, підривів, диверсій;
- виснаження, а не захоплення, тобто мета – не контроль над територією, а деморалізація противника;
- стійка, повільна агресія без явного піку або переломного моменту;
- перевага технологій і маніпуляцій над масовим використанням сили тощо.

Основною зброєю "повзучої війни" (на прикладі російсько-української війни) є:

- FPV-дрони, БпЛА та дрони-камікадзе (масове щоденне використання в тактичному режимі), безпілотні системи дальнього ураження (стратегічні удари);
- артилерія "мінімального просування", тобто знищення укріплень із подальшим зайняттям позицій на кількасот метрів;
- системи РЕБ, кібератаки, боротьба в електромагнітному спектрі;
- масові фейкові наративи, дезінформаційні кампанії (в тому числі через медіа, соціальні мережі);
- газова й енергетична зброя (особливо у 2022 році).

Етапи формування "повзучої війни" у російсько-українському конфлікті в рамках Концепції розкрито у табл. 3.

Таблиця 3. Етапи формування "повзучої війни" у російсько-українському конфлікті в рамках Концепції

Період	Етап	Характеристика
2014–2015	Гібридна інфільтрація	Анексія Криму, поява "зелених чоловічків", війна на Донбасі
2016–2021	Латентне збереження війни	Створення псевдодержав, періодичні обстріли, дипломатичний тиск
2022 (лютий – червень)	Відкрита фаза, бліцкриг	Масове вторгнення рф, спроба стрімкого захоплення Києва
з літа 2022-го – дотепер	Перехід у "повзучу війну"	Війна на виснаження, позиційна боротьба, дронова війна, поступові просування, знищення критичної інфраструктури

Цілі "повзучої війни" рф проти України: вичерпати матеріальні й людські ресурси; деморалізувати цивільне населення (через терор дронами та обстрілами); послабити європейську та американську підтримку України; розхитати політичну стабільність; відтягнути час до більш сприятливої міжнародної ситуації.

Прогноз наслідків "повзучої війни".

Для України: за умови збереження стійкості держави – це шанс на стабілізацію та накопичення переваги; за умови втоми від війни – це ризик поступової втрати контролю над ситуацією.

Для рф: за умови збереження темпу війни – є можливість утримання тиску; за умови надмірного розтягнення війни – це загроза внутрішнього вибуху від виснаження.

Роль Концепції "повзучої війни" для аналітики й стратегії. Розуміння "повзучої війни" дає змогу:

- адаптувати військову стратегію до режиму "війни на знос";
- підсилити внутрішню стійкість держави;
- розробляти гнучкі, асиметричні відповіді;
- змінити наратив від "наступу-зради" до "управління довготривалою боротьбою".

Рекомендації (Recommendations)

Розуміння сутності "повзучої війни", її цілей, показників та наслідків дозволяє попередньо сформулювати низку рекомендацій для України щодо дій в умовах "повзучої війни", що триває, які допоможуть досягти позитивного результату в перспективі, а саме:

1. Формувати умови постійного посилення оборонної стійкості та застосування стратегії позиційної гнучкості. Здійснювати розвиток глибокої багатошарової оборони з максимальним використанням природних і штучних укріплень. Створювати можливості швидкого впровадження мобільних резервів для формування умов щодо здійснення локальних контрнаступів та швидкого перегрупування у разі зміни обстановки. Необхідно постійно оновлювати тактику позиційної боротьби із застосуванням сучасних інноваційних технологій (БпЛА, РЕБ, РЕР тощо).

2. Нарощувати інтенсивність застосування безпілотних систем і технологій дистанційного ураження противника. Продовжити розвиток і впровадження БпЛА для розвідки, корекції вогню та завдавання точкових ударів. Необхідно зробити акцент на малозатратних високоточних засобах ураження ворога, що знижують ризики для особового складу, а також на розбудові мережевих систем управління вогнем зі швидким обміном даних.

3. Приділяти увагу підтримці та розвитку людського потенціалу. Постійно здійснювати адаптацію системи мобілізації, підготовки та ротації особового складу з метою уникнення вигорання та зниження функціональності людського капіталу. Активно розвивати системи психологічної підтримки, реабілітації і навчання військових фахівців, а також реалізовувати заходи із залучення громадськості та волонтерських рухів до забезпечення військових потреб (потреб фронту).

4. Посилювати розвідку та контррозвідку шляхом використання технічних і людських ресурсів для своєчасного виявлення загроз і маневрів ворога. Активно працювати в напрямі кібербезпеки та захисту інформаційного простору. Застосовувати "гібридні" методи розвідки, включно з агентурою, кіберрозвідкою, відкритими джерелами.

5. Створювати умови для економічної та інфраструктурної стійкості держави шляхом захисту критично важливої інфраструктури від ударів (енергетика, транспорт, зв'язок), розбудови альтернативних маршрутів постачання і відновлення пошкоджень у найкоротший термін, а також підтримки економіки війни, включно із залученням міжнародної допомоги.

6. Постійно вести активну інформаційну і психологічну боротьбу шляхом формування національної єдності, підвищення бойового духу, протидії дезінформації та пропаганді ворога, а також підтримки міжнародної солідарності за допомогою ефективного інформаційного впливу.

7. Постійно шукати і використовувати можливості для локальних контрнаступів шляхом сприяння умовам для раптових ударів і деокупації територій у вигідний момент, збереження ініціативи там, де це можливо, щоб змусити ворога витрачати ресурси, а також забезпечення гнучкої логістики і підтримки таких операцій.

8. З огляду на стан справ та дії росії, Україні необхідно здійснювати підготовку до довготривалої війни шляхом формування стратегічного плану на 3–5 років з урахуванням ресурсних, соціальних та технологічних викликів, продовжувати розвиток оборонно-промислового комплексу і наукових досліджень для підтримки технологічної переваги над противником та налагодження системи безперервної модернізації озброєння і тактики ведення бойових дій.

Український досвід показує, що "повзуча війна" – це марафон на довгу дистанцію, а не спринт. В Україні має бути комплексний підхід, який поєднує оборонну витримку, технологічну інновацію, людський ресурс та інформаційну стійкість. Лише системна та послідовна робота у всіх цих напрямах дозволить не тільки витримати "повзучий" тиск, а й у перспективі здобути стратегічну перевагу.

Висновок (Conclusion)

Аналіз поняття “повзуча війна” у контексті сучасного російсько-українського конфлікту виявляє суттєві зміни в парадигмі ведення бойових дій, що відображають трансформацію традиційних воєнних підходів у напрямі затяжної, поетапної, прихованої конфронтації. Запровадження цього терміна дає можливість глибше осягнути специфіку нинішнього протистояння, яке поєднує в собі елементи гібридної війни, інформаційного тиску, економічних обмежень та безперервних локальних військових дій.

Філософський аспект “повзучої війни” розкриває її як форму боротьби, що не прагне до блискавичного розв’язання, а орієнтується на поступове виснаження супротивника з одночасним утриманням або розширенням контрольованих територій.

Для України розуміння і адаптація до викликів “повзучої війни” є ключовими для забезпечення довгострокової національної безпеки, підтримки суверенітету та територіальної цілісності. Комплексна стратегія, що поєднує технологічні інновації, посилену оборону, інформаційний супровід і соціально-психологічну стійкість, здатна забезпечити позитивний результат у цьому тривалому протистоянні.

До основних перспектив подальших досліджень за тематикою статті належать:

- поглиблене дослідження тактичних і стратегічних моделей “повзучої війни” з використанням прикладів із сучасних та історичних конфліктів;
- розроблення методології кількісного оцінювання ефективності заходів протидії “повзучій війні” з урахуванням технологічних, інформаційних та соціальних чинників;
- аналізування ролі безпілотних систем, кібероперацій та інформаційної війни як складових “повзучої війни” у контексті майбутніх військових конфліктів;
- вивчення впливу “повзучої війни” на цивільне населення, економіку та психологічний стан суспільства, а також розроблення рекомендацій для мінімізації негативних наслідків;
- інтеграція філософських концептів та воєнної теорії для формування нових доктрин і стратегій у відповідь на трансформацію війни в умовах “повзучих” конфліктів.

Загалом, тема “повзучої війни” є актуальною та перспективною для міждисциплінарних досліджень, які допоможуть глибше зрозуміти сучасні виклики та розробити ефективні засоби їх подолання.

Подяки (Acknowledgments)

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів за тематикою статті.

Використані джерела (References)

1. Lytvyn, V. M. (2020). *War and peace in the context of new security challenges: The Ukrainian dimension. Strategic Priorities, 1* (54), 5–13.
2. Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars*. Potomac Institute for Policy Studies.
3. Freedman, L. (2017). *The future of war: A history*. PublicAffairs.
4. Kaldor, M. (2012). *New and old wars: Organized violence in a global era.* (3rd ed.). Polity Press.
5. *russia’s military campaign assessments, 2022–2024.* Institute for the Study of War. https://www.understandingwar.org.
6. Kulinich, O. V. (2023). *Creeping war as a new paradigm of modern military conflicts. Bulletin of Military Science of Ukraine, 12*, 45–59.
7. Tarasenko, M. V. (2022). *The transformation of war in the 21st century: New challenges and features*. *Military Journal, 7*, 22–35.
8. Petrov, I. I. (2024). *The russian-Ukrainian war: Stages, characteristics, and prospects*. Alterpress.
9. Smith, J. (2023). *The evolution of hybrid warfare: From conventional battles to creeping conflict*. *Journal of Strategic Studies, 46* (3), 301–325.

10. Boiko, A. S. (2024). *Unmanned systems as a tool of conducting a creeping war*. *Defense Technologies, 9* (1), 12–28.
11. Honcharenko, V. I. (2023). *Low-intensity war: Conceptual approaches and practice. Military Thought, 4*, 88–101.
12. Cohen, E., & Gagnon, J. (2024). *russia's incremental war in Ukraine: Implications for global security*. *Security Review Quarterly, 11* (2), 58–74.
13. Ivanov, D. (2022). *Creeping war and hybrid threats: Challenges for modern defense. International Defense Studies, 15* (4), 145–162.
14. Ivanenko, S. V. (2023). *Information war in the conditions of a creeping conflict. Journal of Information Security, 15*, 44–59.
15. Kozak, P. M. (2022). *Psychological aspects of conducting prolonged military conflicts*. *Military Psychology, 3*, 15–27.
16. Vlasenko, T. O. (2024). *Modernization of Ukraine's defense strategy in response to a creeping war*. *Strategic Studies, 10* (1), 5–20.
17. Kofman, M., & Bugos, S. (2023). *Lessons from russia's war in Ukraine: The nature of contemporary conflict*. *War on the Rocks.* https://warontherocks.com/2023/04/lessons-from-russias-war-in-ukraine/
18. Hoffman, F. G. (2021). *Hybrid warfare and challenges. Joint Force Quarterly, 100*, 34–40.
19. Johnson, R. (2022). *Creeping conflict: Understanding the gradual escalation in modern wars. Strategic Review, 14* (2), 89–107.
20. Gorka, S. (2018). *Understanding russia's new generation warfare*. *Small Wars Journal*. https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/understanding-russias-new-generation-warfare
21. Hoffman, F. (2023). *The contemporary strategic environment and the rise of the creeping war*. *Parameters, 53* (1), 5–21.